

Evenwicht: de X-factor van het pensioenstelsel

Evenwicht is een van de kernbegrippen van de Pensioenwet. We kennen het onder andere uit art. 105, lid 2 PW, waarin evenwichtige belangenafweging als een van de kerntaken van pensioenfondsbestuurders wordt geduid. Het begrip staat ook centraal in de Wet Pensioencommunicatie. Deze wet is in mei 2015 als hamerstuk aangenomen door de Eerste Kamer en per 1 juli van hetzelfde jaar in werking getreden. Daarmee is de term evenwicht ook in de pensioencommunicatie (wetgeving) geïntroduceerd. Evenwichtige besluitvorming en evenwichtige communicatie leek mij dan ook een mooi thema voor dit artikel.

Het in de inleiding genoemde art. 105, lid 2 PW luidt als volgt: 'De personen die het beleid van een pensioenfonds bepalen of mede bepalen richten zich bij de vervulling van hun taak naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, de pensioengerechtigden en de werkgever en zorgen ervoor dat dezen zich door hen op *evenwichtige* wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.' Vervolgens is er art. 48, lid 1 PW, dat zegt: 'De informatie die de pensioenuitvoerder verstrekt of beschikbaar stelt is correct, duidelijk en *evenwichtig*. De informatie wordt tijdig verstrekt of beschikbaar gesteld.'

De term evenwicht past wat mij betreft heel goed bij pensioen. Pensioen is een maatschappelijk (financieel) product, als resultaat van het arbeidsvoorwaardenoverleg, zonder winnaars of verliezers. Balans in de zogenoemde pensioendriehoek (zie figuur 1) vind ik een must. Met als ultiem doel pensioen voor de deelnemer, met wie de pensioendriehoek start en ook weer eindigt. Het is daarom heel mooi dat de term evenwicht nu is opgenomen in de governance én in de communicatie.

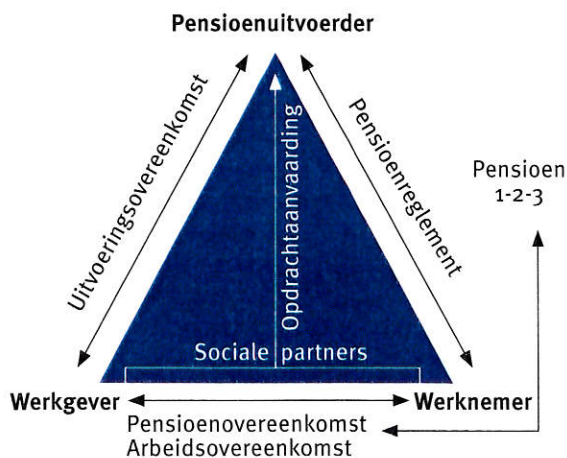
Op 1 juli 2014 is de Wet versterking bestuur pensioenfonds (WVBP) in werking getreden. Dankzij deze wet hebben we nu de keuze uit vijf bestuursmodellen. Bij governance is communicatie tussen de partijen van groot belang. De sociale partners, pensioenuitvoerders en pensioenfondsbestuurders moeten met elkaar in gesprek blijven om tot een gedegen bestuursmodel te komen met realistische doelen. Communicatie is hierbij dus een belangrijke factor. Denk maar eens aan de opdrachtaanvaarding.

■ OPDRACHTAANVAARDING

Het is duidelijk dat de inhoud van de pensioenovereenkomst bij sociale partners, werkgevers en werknemers ligt. Het pensioenfondsbestuur zal de door sociale partners vastgestelde pensioenregeling vervolgens uitvoeren op basis van de tussen het pensioenfonds en de werkgever overeengekomen uitvoeringsovereenkomst, dan wel op basis van het door het pensioenfonds opgestelde uitvoeringsreglement, respectievelijk de tussen het pensioenfonds en de beroepsgenoten overeengekomen uitvoeringsovereenkomst.

Wat anders is geworden door de WVBP, is dat de inhoud van de pensioenregeling nu explicieter is. Het pensioenfondsbestuur zal, voorafgaand aan het onderbrengen van de pensioenregeling bij zijn fonds, op

Figuur 1. De pensioendriehoek

Monica Swalef

Mr. M. Swalef is pensioenjurist bij Swalef pensioenjuristen en academie; met dank aan juridisch medewerker Tamar Sikkes

basis van een onafhankelijke en kritische afweging moeten beoordelen of het de aangeboden pensioenovereenkomst daadwerkelijk kan uitvoeren. Het doet dit met inachtneming van de plicht tot evenwichtige belangenafweging. Daarom is het van belang dat er duidelijkheid bestaat over de doelstellingen en uitgangspunten van het fonds.

Vanaf 1 juli 2014 geldt art. 102a PW, waarin de zogenoemde opdrachtaanvaarding staat beschreven. Uit dit artikel volgt dat een pensioenfonds de doelstellingen, uitgangspunten en risicohouding moet vastleggen. De sociale partners bieden het pensioenfonds gezamenlijk de opdracht tot uitvoering van de pensioenregeling aan. Die opdracht moet dan door het pensioenfondsbestuur formeel worden aanvaard. Dat moet volgens mij gebeuren met behulp van een nieuw juridisch document: een overeenkomst van opdracht tussen sociale partners en het pensioenfondsbestuur. Het bestuur toetst deze opdracht als geheel en voor de relevante beleidsgebieden aan de doelstellingen en uitgangspunten. Daarbij dient het ernaar te streven om zo veel mogelijk duidelijkheid van de sociale partners te krijgen over:

- de pensioenregeling;
- de daarbij horende doelstellingen;
- het ambitieniveau van de toeslagverlening; en
- de risicohouding.¹

Als blijkt dat er sprake is van strijdigheid, mag of kan het bestuur de afspraken van de cao-tafel niet accepteren. Ook hier zie je dat er voortdurend wordt teruggegrepen op de term evenwichtig. De opdrachtaanvaarding is een belangrijke schakel tussen de sociale partners en het pensioenfondsbestuur. Naast formaliteit is een goed afgestemde communicatie tussen partijen van belang, zodat dit uiteindelijk leidt tot een overeenkomst met duidelijke afspraken.

**De opdrachtaanvaarding is
een belangrijke schakel
tussen de sociale partners en
het pensioenfondsbestuur**

Op grond van art. 6:217 BW is voor het tot stand komen van een overeenkomst een aanbod en vervolgens aanvaarding daarvan nodig. Er is sprake van een aanbod wanneer iemand – in dit geval de sociale partners – daarin de voornaamste elementen van de overeenkomst heeft opgenomen. De aanvaarding – in dit geval dus door het pensioenfondsbestuur – kan mondeling of schriftelijk gebeuren. Wel heeft schriftelijke vastlegging natuurlijk altijd de voorkeur.

■ GOVERNANCE

Met de inwerkingtreding van de WVBP zijn de spelregels voor bestuur, intern toezicht en medezegen-

schap van pensioenfondsen duidelijker geworden. Deze wet biedt pensioenfondsen de mogelijkheid om het meest passende bestuursmodel te kiezen en het interne toezicht te versterken. Hij biedt ook mogelijkheden om missie, visie en de daarbij horende bestuursinrichting van het pensioenfonds goed vast te stellen. Daarbij hoort tevens de taak om periodiek te evalueren of het gekozen bestuursmodel nog wel past bij het pensioenfonds, en het zo nodig te vervangen door een beter passend model.

Niet alleen het bestuursmodel wordt met deze wet versterkt, maar ook het bestuur zelf. Rol- en taakverdeling tussen de verschillende organen en de belangrijkste externe stakeholders worden duidelijker. Het bestuur heeft meer duidelijkheid over zijn taak en zijn verantwoordelijkheden gekregen. Beleidsbepalers van pensioenfondsen behoren behalve voldoende deskundigheid ook diverse competenties te hebben. Hierdoor is er steeds meer oog voor gedrag en cultuur in en tussen de pensioenfondsorganen. De besluitvorming wordt zo evenwichtiger en consistent; de belangen van alle stakeholders worden zo in kaart gebracht en afgewogen.

Een evenwichtige belangenafweging draagt bij aan de kwaliteit van het besluit. Om dit te realiseren moet er sprake zijn van risicobewustzijn, een niet al te collectief optimisme en een matig dominant bestuur. Als men zich hieraan houdt en hierbij de belangen afweegt, leidt dit tot besluitvorming in lijn met de doelstellingen, beleidsuitgangspunten en risicohouding. Een pensioenfonds mag overigens in beginsel geen gewogen stemverhoudingen hanteren in het bestuur, omdat die afbreuk kunnen doen aan de evenwichtige belangenafweging en gevolgen kunnen hebben voor de dynamiek in het bestuur, het tijdsbeslag en de geschiktheid van de bestuurders.

De Nederlandsche Bank toetst regelmatig of in de besluitvorming belangen evenwichtig zijn afgewogen. Zo ook naar aanleiding van de premievaststelling als gevolg van het vernieuwde Witteveenkader. Begin 2015 heeft DNB een onderzoek gedaan naar evenwichtige belangenafweging bij de vaststelling van de pensioenpremie voor 2015. In dit onderzoek waren 158 pensioenfondsen betrokken, wat gelijk stond aan 89% van alle actieve deelnemers en 93% van het totale premievolumen. Van deze pensioenfondsen waren er vijf die geen inzicht hebben gegeven in de belangenafweging en/of niet hebben kunnen onderbouwen waarom hun besluit evenwichtig was. Via het uitvragen van extra informatie bij de desbetreffende fondsen probeert DNB te bewerkstelligen dat het besluit alsnog wordt onderbouwd.²

■ TOESLAGEN

Ook bij het al dan niet verlenen van toeslagen is evenwichtige belangenafweging een belangrijke norm. Sinds 1 januari 2015 is met de inwerkingtreding van het nieuw Financieel toetsingskader de vrijheid die besturen van pensioenfondsen bij de wijze van toeslagverlening hadden, in grote mate beperkt. Toch heeft het bestuur nog steeds een zekere mate van vrijheid; het kan besluiten een lagere of hogere toeslag te

verlenen wanneer het dit na een evenwichtige belangenafweging noodzakelijk acht. De vermelding van wel of geen toeslag moet in de pensioenovereenkomst, de uitvoeringsovereenkomst en het pensioenreglement zijn opgenomen. Sinds 1

Het pensioenfondsbestuur zal hoe dan ook inzicht moeten geven in het pensioenresultaat dat uit de haalbaarheidstoets volgt

januari 2015 is de informatieverstrekking over de toeslagverlening – de voorwaardelijkheidsverklaring – vormvrij. Ook gebruikmaking van de toeslagenmatrix of het toeslagenlabel is niet meer verplicht. Maar dat wil niet zeggen dat de verplichting om te informeren over toeslagverlening is vervallen! Bovendien houdt de AFM nog steeds toezicht op de teksten die zijn bedoeld voor de communicatie met de deelnemer. Uiteraard moeten die voldoen aan de Wet Pensioencommunicatie.

Een onderdeel van het nieuwe FTK is de haalbaarheidstoets. Deze toets vervangt de continuïteitsanalyse en de consistentietoets en moest uiterlijk 1 oktober 2015 bij DNB zijn aangeleverd. Het is voor fondsen een belangrijk instrument met een aantal doelen, waaronder de grondslag voor communicatie op individuele basis naar de deelnemer. Uit een nieuwsbericht van Pensioen Pro van 24 september 2015 blijkt dat de meeste pensioenfondsen de berekeningen voor hun eerste haalbaarheidstoets inmiddels hebben afgerond, maar dat hier nog wel enige discussie over bestaat.³ Pensioenbestuurders hebben moeite met het communiceren van de uitkomsten van de haalbaarheidstoets naar belanghebbenden, omdat het complexe materie betreft die moeilijk op een eenvoudige manier te vertellen valt. Het pensioenfondsbestuur zal echter hoe dan ook inzicht moeten geven in het pensioenresultaat dat uit de haalbaarheidstoets volgt.

In genoemd nieuwsbericht schetst Wichert Hoekert het dilemma als volgt: 'Als je de ondergrens dichtbij het pensioenresultaat zet, kun je aan de achterban een goed vooruitzicht communiceren. Maar als het even tegenzit, duikt het fonds al snel onder deze ondergrens en moet het mogelijk extra maatregelen nemen. Formuleer je de grenzen ruim, dan moet je weliswaar communiceren dat het pensioenresultaat minder rooskleurig is, maar hoef je niet snel in te grijpen.' Ook bij deze communicatie is evenwicht derhalve cruciaal om bij de deelnemers niet de verkeerde verwachtingen te wekken.

■ VERTROUWEN EN REPUTATIEMANAGEMENT

Goed bestuur en goede communicatie dragen bij aan herstel van vertrouwen. Vertrouwen heeft ook te maken met reputatie. En reputatie verwijst naar de bekendheid van een organisatie en de waardering van verschillende stakeholders. De waarde hiervan wordt bepaald door de mate waarin de belofte en de bewijsvoering op elkaar aansluiten. Reputatiemanagement heeft als doel te bouwen aan voorkeur en vertrouwen. Voor een pensioenfonds is het heel belangrijk dat de deelnemers vertrouwen hebben in fonds en bestuur. Vertrouwen draagt bij aan acceptatie en zorgt voor draagvlak.

■ COMMUNICATIE

De besluiten van het bestuur moeten normaal gesproken worden gecommuniceerd aan de belanghebbenden. Dat moet evenwichtig, helder, duidelijk, correct en tijdig zijn. Logisch, maar ook bij wet verplicht. Maar wat betekenen deze termen nu? Het zijn immers open normen en dus kunnen ze door iedereen anders worden ingevuld en geïnterpreteerd.

In mei 2015 is de Wet Pensioencommunicatie als hamerstuk aangenomen door de Eerste Kamer. Het is een kleine wet geworden, zij het wel degelijk met ingrijpende wijzigingen voor alle partijen in de pensioendriehoek. Het doel van de per 1 juli 2015 gefaseerd in werking getreden wet is het realiseren van een goede en adequate communicatie over pensioen. De deelnemer weet hoeveel pensioen hij kan verwachten ('overzicht'), kan nagaan of dit voldoende is ('inzicht'), is zich bewust van de risico's van de pensioenvoorziening en heeft inzicht in keuzemogelijkheden ('actie'). De AFM heeft in juni 2015 benadrukt dat de communicatie moet aansluiten op de behoeftes van de deelnemers. Ook die norm is per 1 juli in werking getreden. Een belangrijke doelstelling van deze wet is dus het verbeteren van de communicatie van pensioenuitvoerders naar de deelnemers. De deelnemer moet centraal staan. Maar hoe dan?

Gezond verstand versus logica

Bij communicatie gaan we vaak automatisch uit van logica en gezond verstand. Maar interpreteren mensen uitingen wel gelijk? Interpretatie is een persoonlijk beredeneerd oordeel over de betekenis van een waarneming, tekst of een stuk muziek. Het antwoord op die vraag lijkt dus 'nee'.

De norm 'evenwichtig'

Wanneer we het woord 'evenwichtig' opzoeken in het woordenboek, krijg je de zinsnede: 'zó dat alles goed op elkaar is afgestemd'. Kernwoorden voor evenwicht zijn afgewogen, bezadigd, gelijk, gelijk-

- 1 M. Swalef, Met een heldere opdracht aanvaarding gezonder besturen, Pensioen & Praktijk augustus 2014.
- 2 Rapport Evenwichtige belangenafweging bij de vaststelling van de pensioenpremie, DNB 2015.
- 3 S. van Alfen, Communiceren van uitkomsten haalbaarheidstoets blijkt lastig, Pensioen Pro 24 september 2015.

matig, geposeerd, kalm, onverstoorbaar, regelmatig, rustig, stabiel en uitgebalanceerd. En daar wordt het interessant. Want betekenen deze woorden niet allemaal wat anders? Ik denk dat de laatste term, 'uitgebalanceerd', goed past bij de evenwichtigheid in de pensioensector.

De norm 'evenwichtig' in de Wet Pensioencommunicatie betekent dat de relevante voor- en nadelen goed moeten worden weergegeven. Om een juist beeld te geven moet een pensioenuitvoerder, naast informatie over de positieve kenmerken, ook informatie geven over de beperkende eigenschappen of voorwaarden van de pensioenregeling. De norm biedt de AFM de mogelijkheid om in haar toezicht daartegen op te treden. Als de informatie niet evenwichtig is en een deelnemer niet voldoende op de hoogte is van de beperkende voorwaarden of risico's, kan hij een verkeerde conclusie trekken, die hem ervan weerhoudt eventuele andere maatregelen binnen of buiten zijn regeling te treffen. Daarmee wordt dus niet het hele beeld gegeven en is de informatie onevenwichtig.⁴

Een voorbeeld. Evenwichtige pensioencommunicatie bij afkoop van kleine pensioenen betekent dat een pensioenuitvoerder de deelnemer enerzijds informeert dat er één geldbedrag zal worden uitgekeerd. Tegelijkertijd zal de pensioenuitvoerder ook beperkende kenmerken moeten vermelden. Bijvoorbeeld dat er geen andere geldbedragen meer worden uitgekeerd en dat het ontvangen geldbedrag van invloed kan zijn op diverse toeslagen. Daarbij hoeft de pensioenuitvoerder geen uitputtende opsomming te geven van de toeslagen, zolang hij maar duidelijk aangeeft waar en hoe de deelnemer aan nadere informatie hierover kan komen. Op die manier wordt er een juiste balans bereikt bij de informatieverstrekking over afkoop.⁵

De norm 'evenwichtig' is niet beperkt tot de keuzemogelijkheden binnen de pensioenregeling, maar kan ook betrekking hebben op andere elementen, zoals informatie over risico's.

De norm 'correct'

Bij de wettelijke norm 'correct' gaat het om een resultaatverplichting. Deze norm is in de Wet pensioencommunicatie toegevoegd om te benadrukken dat de informatie die de deelnemer ontvangt, correct moet zijn. Bij een beoordeling hiervan is het in ieder geval van belang dat de informatie inhoudelijk juist is en dat er geen tegenstrijdigheden in zitten, zowel binnen een document als tussen verschillende informatiedragers. Zo moet de informatie die de deelnemer van zijn pensioenuitvoerder ontvangt, consistent zijn met de pensioenovereenkomst (tussen werkgever en werknemer) en met het pensioenreglement (tussen pensioenuitvoerder en deelnemer).

Een deelnemer moet logischerwijs kunnen vertrouwen op de juistheid van de gegevens en bedragen die op het UPO staan vermeld. Het UPO kan niet inspeken op toekomstige wijzigingen en is in die zin een opgave van een individuele pensioenaanspraak, gebaseerd op het op dat moment geldende pensioenreglement. Of er juridisch afdwingbare rechten aan kun-

nen worden ontleend, hangt af van de omstandigheden. Zo is relevant of een foutieve opgave herkenbaar is voor de deelnemer en zo ja, hoe vaak deze wordt herhaald. Ook is relevant of er (negatieve) gevolgen voor de deelnemer aan verbonden zijn en in hoeverre de deelnemer mocht vertrouwen op de gegevens en bedragen die in het UPO zijn opgenomen.⁶

Een deelnemer moet
logischerwijs kunnen
vertrouwen op de juistheid
van de gegevens en bedragen
die op het UPO staan vermeld

Tot nu toe valt er geen duidelijke lijn te herkennen in de rechtspraak. Zo is in een rechtszaak van Stichting Pensioenfonds ABP geoordeeld dat het UPO slechts informatief van aard is. Het is daardoor geen rechtshandeling. Er kan dan ook geen sprake zijn van een vertrouwen dat rechtens moet worden beschermd in de zin van art. 3:35 BW.⁷ Maar in een andere rechtszaak, van Stichting Pensioenfonds Metal-elektro, wordt het vertrouwen wel beschermd door art. 3:35 BW. Uit deze zaak vloeit een criterium voort: bij de beoordeling of een onjuiste informatieverschaffing valt toe te rekenen aan een pensioenfonds, is mede van belang of de deelnemer er in de gegeven omstandigheden gerechtvaardigd op mocht vertrouwen dat de juiste informatie is verstrekt. In deze zaak kreeg de deelnemer gelijk.⁸ Verwarrend dus. Ik ben benieuwd hoe de in de Wet Pensioencommunicatie opgenomen norm 'correct' de jurisprudentie gaat veranderen.

De norm 'duidelijk'

De term 'in duidelijke en begrijpelijke bewoordingen' zoals deze tot 1 juli 2015 in de Pensioenwet stond, is vervangen door 'duidelijk'. Onder duidelijk wordt zowel vindbaar als begrijpelijk verstaan. Maar er wordt ook onder verstaan dat de informatie zo min mogelijk moeilijke termen, waaronder juridisch jargon, bevat. Moeilijke begrippen die wel worden gebruikt, moeten worden uitgelegd.⁹ De manier waarop wordt gecommuniceerd, moet aansluiten bij de kenmerken van het deelnemersbestand van een pensioenfonds. Ook informatie over de gevolgen van life events moet voldoen aan de algemene eisen aan pensioencommunicatie en moet dus duidelijk zijn.

Pensioen 1-2-3

Het blijkt niet altijd eenvoudig te zijn om duidelijk over pensioen te communiceren. Daarom hebben de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars

het zogenoemde Pensioen 1-2-3 ontwikkeld. Pensioen 1-2-3 geeft gelaagd de belangrijkste informatie aan de deelnemers. In laag 1 worden de belangrijkste onderwerpen geschetst op maximaal twee pagina's. Als mensen diepgaander informatie willen, vinden ze die in laag 2, terwijl de achtergrondstukken zijn te vinden in laag 3. Vanaf 1 juli 2016 wordt de startbrief vervangen door laag 1 van de Pensioen 1-2-3.

Het doel van de basisinformatie (laag 1) is dat de deelnemer makkelijk duidelijke informatie kan vinden over de belangrijkste kenmerken van zijn pensioenregeling en de keuzemogelijkheden die hij daarbij heeft, dat hij weet wanneer hij in actie moet komen en op de hoogte is van de financiële situatie van het pensioenfonds.

Om ervoor te zorgen dat de deelnemer en de sollicitant de informatie van verschillende pensioenregelingen makkelijk kunnen vergelijken, zijn de opschriften, de iconen en de volgorde daarvan in de Pensioen 1-2-3 verplicht. De teksten zijn dat niet.¹⁰ Dit laatste komt tegemoet aan de wens van de toezichthouder om de communicatie te laten aansluiten op de kenmerken van het deelnemersbestand.

■ TEN SLOTTE

Pensioen is een maatschappelijk (financieel) product, als resultaat van het arbeidsvoorwaardenoverleg, zon-

der winnaars of verliezers, schreef ik in de inleiding al. De focus komt te liggen op herstel van vertrouwen door middel van evenwichtige belangenafweging en evenwichtige pensioencommunicatie. De Wet pensioencommunicatie biedt daarvoor een aantal mooie hulpmiddelen en praktische handvatten. Natuurlijk staat of valt alles met deskundige en competente bestuurders die een luisterend oor hebben voor elkaar en hun deelnemers, besluitvaardig zijn met inachtneming van de juiste processen en afwegingen en vooral ook gebruikmaken van de 'gezondverstandclausule'. Met als primair doel het zorgen voor een pensioen conform de verwachtingen van de deelnemer. ●

- 4 Wet Pensioencommunicatie, nota naar aanleiding van het verslag, 34 008, p. 3.
- 5 Wet Pensioencommunicatie, nota naar aanleiding van het verslag, 34 008, p. 7.
- 6 Wet pensioencommunicatie, memorie van toelichting, 34 008, p. 7-8.
- 7 Hof Den Bosch 26 augustus 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2997.
- 8 Rb Amsterdam 11 maart 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:8771.
- 9 Wet pensioencommunicatie, memorie van toelichting, 34 008, p. 4.
- 10 Wet pensioencommunicatie, memorie van toelichting, 34 008, p. 12.

Fiscale vakinformatie nodig?

Vind snel wat u nodig heeft.
www.woltersklower.nl/shop

Wolters Kluwer biedt up-to-date informatie aan fiscale professionals. Wij zorgen voor innovatieve manieren om onze informatie continu beschikbaar en toegankelijk te maken.

Voor 17.00 uur besteld:
morgen op kantoor

Gratis verzending!

www.woltersklower.nl/shop